

Izvrševanje vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva

Dr. Bronislav Skaberne

Uvod

Vzgojni ukrep strožjega nadzorstva je uvedla v naše mladinsko kazensko pravo novela h kazenskemu zakoniku.¹ Ta vzgojni ukrep lahko izvršujejo starši ali skrbnik, druga družina ali skrbstveni organ. Senati za mladoletnike lahko uporabijo vzgojni ukrep strožjega nadzorstva, če so pri mladoletniku potrebni »trajnejši vzgojni ali poboljševalni ukrepi, ni pa potrebno, da bi bil popolnoma izločen iz dotedanjega okolja« (3. odstavek 70. čl. KZ).

Z določbami kazenskega zakonika o vzgojnem ukrepu strožjega nadzorstva je dobila služba socialnega varstva nove naloge. Senat za mladoletnike namreč lahko odredi, da naj skrbstveni organ nadzoruje izvrševanje strožjega nadzorstva staršev oziroma skrbnika ali v drugi družini. Pri tem nadzorstvu naj staršem, skrbniku ali rejniški družini tudi pomaga. Kadar ni mogoče, da bi strožje nadzorstvo opravljali starši oziroma skrbnik, in kadar mladoletnega storilca kaznivega dejanja tudi ni mogoče oddati v drugo družino, tedaj lahko sodišče izroči mladoletnika v nadzorstvo skrbstvenemu organu.

Ker je bilo treba skrbstvene organe za opravljanje novih nalog šele pripraviti, je v noveli rečeno, da bo republiški zakon določil, od kdaj se bodo uporabljala določila kazenskega zakonika o strožjem nadzorstvu skrbstvenega organa. Odlog uporabe teh določb kazenskega zakonika pa je mogoč najdalj do konca leta 1963.

V Sloveniji se je s 1. II. 1960 služba strožjega nadzorstva skrbstvenega organa uvedla poskusno pri sedmih večjih in kadrovsko boljše zasedenih občinah (Bežigrad, Center, Moste in Šiška v Ljubljani, Center in Tabor v Mariboru in Celju), potem ko so se uslužbenci teh skrbstvenih organov udeležili seminarja, na katerem so spoznali temelje svojih novih nalog. Za socialne delavce, ki naj bi v občinah opravljali strožje nadzorstvo, je sekretariat sveta za socialno varstvo LRS priredil v letu 1960 še dva taka seminarja.²

Ko so ti seminarji seznanili z novimi nalogami uslužbenec vseh občin v Sloveniji, ki naj bi opravljali strožje nadzorstvo skrbstve-

nega organa, je bil izdan republiški zakon o začetku uporabljanja določb kazenskega zakonika o strožjem nadzorstvu po skrbstvenem organu.³ Po tem zakonu se je ta vzgojni ukrep lahko začel uporabljati s 1. I. 1961.

V letu 1961 so senati za mladoletnike, po podatkih državnega sekretariata za pravosodno upravo LR Slovenije, izrekli vzgojne ukrepe proti 486, v letu 1960 pa proti 400 mladoletnikom. V primerjavi z letom 1960 so torej v letu 1961 izrekli vzgojne ukrepe proti 86 mladoletnikom več kot v letu 1960. Če upoštevamo, da je po zadnjem ljudskem štetju 31. III. 1961 bilo v Sloveniji 100 118 mladoletnikov od 14. do 18 leta,⁴ pomeni, da so bili v letu 1961 izrečeni vzgojni ukrepi proti 0,49 ‰, v letu 1960 pa proti 0,39 ‰ kazensko odgovornih mladoletnikov.

Spodnja razpredelnica nam pokaže, koliko vzgojnih ukrepov strožjega nadzorstva so senati za mladoletnike izrekli v letih 1960 in 1961:

Vzgojni ukrep	1960	1961
strožjega nadzorstva: abs. št.	‰*	abs. št. ‰*
staršev ali skrbnika	60	15,0
druge družine	3	0,7
skrbstvenega organa	89	22,2
		189
		38,9

* Odstotki so izračunani od skupnega števila izrečenih vzgojnih ukrepov, in sicer za leto 1960 od 400 za leto 1961 pa od 486.

V tem sestavku bom najprej prikazal, kako se v Sloveniji uporablja in izvršuje ukrep strožjega nadzorstva, nato pa bom skušal očrtati položaj in naloge socialnega delavca pri izvrševanju tega ukrepa.

³ Ur. l. LRS 39/60 z dne 29. XII. 1960.

V LR Hrvatski je bilo po zakonu o primenjanju odgojnih mjeru upućivanja u disciplinski centar i pojačanog nadzora organa starateljstva (Narodne novine 48/60 z dne 26. XI. 1960) določeno, da se strožje nadzorstvo skrbstvenega organa na območju okrožnih sodišč Zagreb, Rijeka, Karlovac in Split lahko uporablja od 1. januarja 1961. na območju ostalih okrožnih sodišč pa najkasneje od 1. I. 1962.

V LR Bosni in Hercegovini je zakon z enakim nazivom, kot v Hrvatski (Službeni list 45/61 z dne 17. XI. 1961) določil, da se strožje nadzorstvo skrbstvenega organa lahko uporablja od 1. I. 1962 na območju 33 okrajnih sodišč, ki so v zakonu navedena. Uporaba pa je delno omejena le na območje posameznih občin, medtem ko se bo v drugih občinah ta vzgojni ukrep lahko uporabljal od 1. X. 1963.

V drugih republikah do 1. IV. 1962 še niso bili izdani republiški zakoni po 292. čl. novele KZ:

⁴ Začasni podatki popisa prebivalstva 31. 3. 1961, Zavod LR Slovenije za statistiko, Ljubljana, junija 1961.

¹ Zakon o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika (Ur. l. FLRJ 30/59).

² Društvo socialnih delavcev Slovenije je izdalo predavanja teh seminarjev kot tretjo publikacijo svoje zbirke Socialne službe v Sloveniji: Socialno delo v mladinskem sodstvu, Ljubljana 1961.

Strožje nadzorstvo staršev in skrbnika

Od sedmih vzgojnih ukrepov, ki jih sodišča danes lahko uporabljajo za delinkventne mladoletnike, je glede na uporabo prišlo strožje nadzorstvo staršev oziroma skrbnikov v Sloveniji tako v letu 1960 kot v letu 1961 na tretje mesto. Čeprav so sodišča v Sloveniji v letu 1961 izrekla 15 vzgojnih ukrepov strožjega nadzorstva staršev oziroma skrbnikov več kot leta 1960, je uporaba tega ukrepa v primerjavi z drugimi izrečenimi vzgojnimi ukrepi ostala skoraj ista (glej razpredelnico v uvodu).

Od 46 sklepov ali 61 % vseh sklepov, s katerimi so senati za mladoletnike v letu 1961 izrekli vzgojni ukrep strožjega nadzorstva staršev ali skrbnika, jih je bilo le 17 % izrečenih na sejah senatov, 83 % pa na glavni obravnavi. To kaže, da senati za mladoletnike posvečajo veliko pozornost navzočnosti mladoletnika, ko izrekajo ta vzgojni ukrep.

V 65,2 % primerov so sodišča odredila, da naj skrbstveni organ nadzoruje izvrševanje tega vzgojnega ukrepa in naj pomaga staršem oziroma skrbniku, medtem ko v preostalih 34,8 % primerov tega niso določile. V 23,9 % primerov so sodišča izrekla vzgojni ukrep strožjega nadzorstva matere, v enem primeru strožje nadzorstvo matere in očima, v enem primeru očeta in starejšega brata in prav tako v enem primeru skrbnika, v preostalih primerih pa na splošno staršev. Nepopolnost družine ne more biti razlog, da se ne bi izrekel tak vzgojni ukrep.

Od vseh pregledanih odločb, v katerih so senati za mladoletnike uporabili ta vzgojni ukrep, so le v dveh primerih uporabili tudi pooblastilo 2. odstavka 73. čl. KZ in dali staršem navodila za nadaljnjo vzgojo mladoletnika. V enem primeru je iz sklepa razvidno, da je sodišče naročilo materi, »da poskrbi za sina, da se bo izučil in da pazi na njegov prosti čas«, v drugem primeru pa je rečeno le na splošno: »Po 2. odstavku čl. 73 KZ se staršem dajo potrebna navodila glede mladoletnikove vzgoje.«

Že ta bežna in nepopolna analiza odločb, s katerimi so senati za mladoletnike izrekli vzgojni ukrep strožjega nadzorstva staršev ali skrbnika nam kaže, da senati za mladoletnike izrekajo ta ukrep vse preveč pavšalno, ne da bi ga z navodili staršem ali skrbniku glede mladoletnikove vzgoje in nadaljnje razvoja skušali čimbolj individualizirati in tako približati strukturi mladoletnikove osebnosti in potrebam njegove nadaljnje vzgoje. Ta ugotovitev pa velja le za tiste primere, ko imajo senati za mladoletnike na voljo dovolj gradiva za take napotke. To se pravi, če se lahko okoristijo z dobrim poročilom skrbstve-

nega organa o »razmerah, v katerih mladoletnik živi in drugih okoliščinah, ki se tičejo njegove osebnosti« (1. odst. 439. čl. zakonika o kazenskem postopku), in zlasti tudi, če se lahko oprejo na mnenja izvedencev o mladoletnikovem zdravstvenem stanju, njegovi duševni razvitosti, psihičnih lastnostih ali nag-njenjih (4. odst. 439. čl. ZKP). Teh mnenj je v mladinskih kazenskih spisih naših sodišč žal še vse premalo. Brez zadostnega poznanja mladoletnikove osebnosti pa individualizacija vzgojnih ukrepov ni mogoča.

Za vso Slovenijo nimamo podatkov, kako so skrbstveni organi nadzorovali ta vzgojni ukrep in kako so pomagali staršem. Če pa lahko sodimo po analizi, ki je bila narejena v mariborskem okraju,⁵ kjer je socialna služba še kar dobro organizirana, tedaj lahko le ugotovimo, da so skrbstveni organi malo nadzorovali potek strožjega nadzorstva in še manj pomagali staršem oziroma skrbniku pri izvajanju tega ukrepa. S to ugotovitvijo pa seveda nečemo zanikati, da obstojijo morda posamezni skrbstveni organi, ki zadovoljivo opravljajo dolžnosti, ki jih nalaga kazenski zakonik glede izvrševanja strožjega nadzorstva.

Strožje nadzorstvo druge družine

Ta vzgojni ukrep uporabljajo sodišča zelo redko. V obeh letih, odkar je v veljavi novo mladinsko kazensko pravo, zavzema po pogostnosti uporabe predzadnje mesto. V letu 1961 so ga senati za mladoletnike po uradnih podatkih (glej razpredelnico v uvodu) izrekli še manjkrat kot v letu 1960. Ob pregledu zbirke sodnih odločb, ki jih zbira svet za socialno varstvo LR Slovenije, pa sem našel, da so senati za mladoletnike v letu 1961 izrekli ta vzgojni ukrep v štirih primerih, in sicer dvema šestnajstletnima in dvema sedemnajst- in polletnima mladoletnikoma. V treh primerih so narekovale oddajo mladoletnika v drugo družino njegove domače razmere. Sodišče je v enem primeru spremenilo prvotno izrečeni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa v strožje nadzorstvo druge družine, potem ko je v zavod za socialno delo našel primerno družino. V drugem primeru je druga družina že skrbela za mladoletnika, v tretjem primeru druga družina ob izreku vzgojnega ukrepa še ni bila znana, v četrtem primeru pa se je ponudil psiholog enega naših vzgojnih zavodov, da bo prevzel skrb za mladoletnika. V vseh primerih, razen v zadnjem, je senat za mladoletnike odredil, naj skrbstveni organ (ki je v dveh primerih natančno naveden)

⁵ Lipovšek Aleksander, Ukrep strožjega nadzorstva v praksi mariborskega okraja. Pravosodni bilten, X, 1962, št. 1 in 2, str. 28—34.

nadzoruje izvrševanje ukrepa in naj po potrebi pomaga družini, kateri je bil mladoletnik izročen. Sodim, da je izrečeni vzgojni ukrep v tretjem primeru zelo dvomljivega učinka in da ga bo moralo sodišče spremeniti, če skrbstveni organ ne bo našel primerne družine, kamor bi mladoletnika lahko oddal. Ta vzgojni ukrep je tako občutljiv, da ga sodišče ne bi smelo izreči kar tako, ne da bi v svoji odločbi popolnoma konkretno imenovalo družino, ki bo izvajala nadzorstvo nad mladoletnikom. S pavšalnim izrekom vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva druge družine se tudi ne prihrani čas, saj je treba primer na novo obravnavati. Poleg tega pa se mi zdi, da povzroča pri mladoletniku manj škode negotovost pred izdajo vzgojnega ukrepa, ki je končno sama po sebi razumljiva, kot pa napetost po izdaji odločbe o vzgojnem ukrepu. Če je v četrtem primeru sodišče zaupalo nadzorstvo psihologu, ni bilo zakonito, da ni odredilo nadzorstva nad izvrševanjem tega ukrepa po skrbstvenem organu (3. odstavek 74. čl. KZ).

Obstojijo mnjenja, da bo v sedanjih razmerah, ko je vedno več družin, kjer sta zaposlena tako oče kot mati, tudi vedno manj možnosti najti družine, ki bi lahko sprejele v vzgojo tujega otroka, in to še delinkventnega povrh. To tembolj, ker nekatere družine dajejo celo lastne otroke drugam v varstvo in vzgojo, v času ko sta oba roditelja zaposlena. Za delinkventnega mladoletnika ali mladoletnico pa tudi ni dovolj dobra vsaka družina, marveč mora taka družina imeti posebne kvalitete. Mnoge družine se tudi zavedajo težavnosti in odgovornosti, če sprejmejo delinkventnega mladoletnika v vzgojo, pa si zaradi velikega tveganja večkrat premislijo prevzeti to breme. Obstoječa stanovanjska stiska, zlasti v mestih in industrijskih krajih, pa je nadaljnja ovira, ki onemogoča uspešno uporabo tega vzgojnega ukrepa. Tako naj bi strožje nadzorstvo druge družine ostalo omejeno le na redke primere.

Kljub vsem težavam, ki so zvezane s tem vzgojnim ukrepom, bi ga vendar pogrešali, če ne bi obstajal. Da bi ga lahko bolj pogosto uporabljali, bo vsekakor potrebna veliko večja

prizadevnost skrbstvenih organov.⁶ Kaže, da skrbstveni organi pri izboru druge družine večkrat pozabljajo na družine mladoletnikovih sorodnikov (tete, strici, stari starši, starejši bratje ali sestre), ki mu morda lahko nudijo tudi boljšo čustveno oporo. Z nadaljnjim razvojem in poglobljanjem samoupravljanja pri nas kakor tudi z večjim razumevanjem za pravo skupnost ljudi, zlasti v stanovanjskih in krajevnih skupnostih, bodo naša sodišča ta vzgojni ukrep verjetno lahko bolj pogosto uporabljala kot pa do sedaj.

Strožje nadzorstvo skrbstvenega organa

Senati za mladoletnike so vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa praeter legem uporabljali v Sloveniji že v letu 1960, dasi so ga mogli izrekati zakonito šele od 1. I. 1961.⁷ Zato nas ne sme presemetiti, da so sodišča v letu 1961 izrekla 100 ali 16,7 % vzgojnih ukrepov te vrste več kot leta 1960. Sploh so vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa v letu 1961 najbolj pogosto uporabljala.

Ob pregledu 140 sodnih odločb ali 72,5 % vseh sodnih odločb, s katerimi je bil izrečen ta vzgojni ukrep, sem ugotovil, da so senati za mladoletnike strožje nadzorstvo skrbstvenega organa v 81,6 % izrekli po opravljeni obravnavi in le v 18,4 % na sejah senatov. Spisek kaznivih dejanj, ki so bila povod za uporabo tega vzgojnega ukrepa, je zelo pester, od najbolj pogostnih premoženjskih deliktov (po 249., 250., 254., 254 a, 258., 259., 265., 322. čl. KZ) preko kaznivih dejanj zoper splošno varnost ljudi in premoženja (po 268., 269., 271. v zvezi z 273. čl. KZ) do nasilnih (po 141., 142., 143., 144., 153., 289., 302., 303. čl. KZ) in seksualnih deliktov (po 181. in 198. čl. KZ). Senati za mladoletnike so le v 32 % pregledanih odločb konkretno določili skrbstveni organ, ki naj izvršuje strožje nadzorstvo, v ostalih primerih pa je bilo strožje nadzorstvo skrbstvenega organa odrejeno le na splošno. Le senat za mladoletnike okrajnega sodišča v Murski Soboti je z imenom in priimkom imenoval uslužbenca skrbstvenega organa, ki naj bi opravljal strožje nadzorstvo. Poleg tega

jejo v rejo tudi družbeno neprilagojeni otroci (torej tudi delinkventni), vendar le takim družinam, »ki po svojih lastnostih in sposobnostih lahko uspešno vzgajajo take otroke«. Strokovno navodilo za izvajanje zakona o rejništvu (okrožnica sveta za socialno varstvo LRS št. 52-22/2 z dne 28. VI. 1961, Vestnik sveta za zdravstvo LRS in sveta za socialno varstvo LRS, št. 5-8, 1961, str. 154-157 pa določa, da morajo biti za take otroke »rejniške družine še skrbneje individualno izbrane in za nego in vzgojo takih otrok dovolj pripravljene.«

⁶ Rejništvo — oddaja v tujo družino — ima v Sloveniji že daljšo tradicijo. O oddaji vzgojno zanemarjenih otrok v tuje družine je poročal že Milčinski v svojem znanem poročilu za I. avstrijski kongres otroškega varstva. Njegovo poročilo pod naslovom Verwahrloste und entartete Jugend in Krain je bilo objavljeno v Laibacher Zeitung aprila 1906 (številke 83-93). Rejništvo je bilo v Jugoslaviji zelo pomanjkljivo urejeno z zakonom o zaščiti dece in mladine z dne 22. februarja 1922. Ljudska skupščina LR Slovenije je dne 24. X. 1960 izdala zakon o rejništvu (Ur. l. LRS 34/60). Po 10. čl. tega zakona se lahko da-

pa sem le pri dvanajstih odločbah senata za mladoletnike okrajnega sodišča v Ljubljani našel navodila sodišča skrbstvenemu organu, kako naj izvaja strožje nadzorstvo. Zaradi pomanjkljivih podatkov sodnih odločb ni bilo mogoče ugotoviti, kakšni kriteriji so vodili senate za mladoletnike pri uporabi obravnavanega vzgojnega ukrepa.

Ob teh ugotovitvah sodim, da bi bilo treba na posebnem sestanku sodnikov za mladoletnike pretehtati, kaj naj bi vsebovale odločbe o strožjem nadzorstvu skrbstvenega organa. Pri tem mislim, da bi morale biti te odločbe zelo konkretne. Določno bi morale navajati ne le skrbstveni organ, ki naj bi izvajal strožje nadzorstvo, ampak tudi uslužbenca tega organa ali prostovoljnega delavca, kateremu bi bil zaupan mladoletnik. Tako bi bil ta uslužbenec ali prostovoljni socialni delavec tudi bolj vezan na svojo dolžnost in bi verjetno čutil več odgovornosti. Nenavajanje osebe, ki naj izvaja strožje nadzorstvo, povzroča anonimnost, ki uspešnosti vzgojnega ukrepa ne more koristiti. Mladoletnik in njegova družina naj ve, kdo je tista oseba, ki jim bo pri vzgojnih in drugih težavah mladoletnikovega razvoja pomagala in na katero se tudi sami lahko obrnejo, če čutijo za to potrebo.

Glede kriterijev za uporabo vzgojnega ukrepa strožjega skrbstvenega organa pa imajo senati za mladoletnike še premalo izkušenj, da bi jih lahko postavljali. Za to bodo potrebne tudi raziskave, pri katerih mladoletnikih so se izrečeni vzgojni ukrepi strožjega nadzorstva dobro obnesli. Sedaj pa je še pre zgodaj, da bi začeli s takimi raziskavami. Poteci mora namreč nekaj časa od ustavitve ukrepa, da lahko iz mladoletnikovega ponašanja v tem času presodimo, ali se je izrečeni vzgojni ukrep obnesel ali ne.

Uspešnost vzgojnega ukrepa je odvisna od njegovega izvajanja. Kakšne so dosedanje izkušnje pri izvajanju tega vzgojnega ukrepa?

Pri nas opravljajo strožje nadzorstvo skrbstvenega organa:

- uslužbenci skrbstvenih organov,
- socialni delavci centrov za socialno delo in
- prostovoljni socialni delavci.

Med uslužbenci ljudskih odborov v Sloveniji, ki so nameščeni v resoru socialnega varstva, je le 12 % takih, ki so končali višjo šolo za socialne delavce.⁷ Ostali uslužbenci nimajo posebne poprejšnje izobrazbe za socialno delo. V letu 1960 se je s strožjim nadzorstvom skrbstvenega organa ukvarjalo 72,7 % vseh slovenskih občin. Pri tem ni bilo

v goriškem okraju niti ene občine, ki bi imela opravka z izvajanjem tega vzgojnega ukrepa; ker v tem okraju skoraj ni mladoletnih storilcev kaznivih dejanj.

Uradna poročila kot tudi druge analize so ugotovile, da so uslužbenci skrbstvenih organov z delom preobremenjeni. Tudi se opaža, da so ti uslužbenci še vedno preveč pisarniški ljudje in še vse premalo terenski delavci. Zelo jih zavira administracija. Pri vsem tem pa nimajo nobenega časa za lastno strokovno izpopolnjevanje. To so objektivne okoliščine, ki seveda vplivajo tudi na izvajanje strožjega nadzorstva.

Analiza, ki jo je opravilo okrožno javno tožilstvo v Mariboru za mariborski okraj,⁵ ugotavlja:

— Skrbstveni organi nimajo evidentiranih vseh primerov izrečenih vzgojnih ukrepov strožjega nadzorstva skrbstvenega organa. Posledica tega je, da se nekaj vzgojnih ukrepov te vrste sploh ne izvaja.

— V nekaj evidentiranih primerih skrbstveni organi niso ničesar storili za izvajanje tega vzgojnega ukrepa. Tudi preteče dosti časa, preden se primera sploh lotijo. Tako so pri nekem skrbstvenem organu prejeli sodno odločbo 27. IV. 1961, prvo dejanje po prejemu sodne odločbe pa so opravili šele 17. julija 1961. Podobno so pri drugem organu prejeli odločbo 8. III., prvi stik z mladoletnikom pa so vzpostavili šele 9. VIII. 1961.

— V veliki večini vodijo strožje nadzorstvo uslužbenci skrbstvenega organa.

— Praviloma opravljajo uslužbenci skrbstvenega organa strožje nadzorstvo tako, da vabijo mladoletnike na razgovor v svojo pisarno, in sicer večinoma enkrat na mesec, ponekod pa tudi po štirikrat.

— Čas, ki ga uslužbenci skrbstvenih organov uporabijo za izvajanje strožjega nadzorstva nad posameznim mladoletnikom, je zelo različen. Giblje se med 10 minutami in 16 urami na mesec. Prizadevne občine posvetijo izvajanju tega vzgojnega ukrepa povprečno 5 ur mesečno. Uslužbenci skrbstvenih organov se sami zavedajo, da bi se bilo treba z mladoletniki pod strožjim nadzorstvom več ukvarjati, vendar tožijo, da tega zaradi obremenitve z drugimi deli ne zmorejo.

— Uslužbenci skrbstvenih organov imajo stike s starši. Te stike vzpostavljajo večinoma na domovih mladoletnikov. Kljub tej ugotovitvi pa je ugotovljeno tudi nasprotno, da mnogi uslužbenci skrbstvenih organov nimajo nobenih stikov s starši zaupanih jim mladoletnikov.

— Pri izvajanju strožjega nadzorstva so skrbstveni organi največ v stikih s krajevnimi uradi, nato z delodajalci, šolami, organizacijo LMS in organi ljudske milice. Značilno

⁷ Šola za socialne delavce je bila ustanovljena v Sloveniji z zakonom z dne 19. VI. 1955 (Ur. l. LRS 24/55); leta 1960 je bila preimenovana v višjo šolo za socialne delavce (Ur. l. LRS 34/60).

je, da ne iščejo pomoči niti pri društvi prijateljev mladine niti pri komisijah stanovanjskih skupnostih. In vprašanje, zakaj ne, so skrbstveni organi odgovorili, da ne eni ne drugi nimajo pogojev, da bi lahko pomagali pri izvajanju strožjega nadzorstva.

— Več kot polovica mladoletnikov ocenjuje vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa pozitivno, nekaj manj kot ena desetina ga ocenjuje negativno, ostali pa so v oceni indiferentni.

— Nekaj več kot ena tretjina staršev sodi, da je ta vzgojni ukrep primeren, nekaj manj kot ena desetina ga ocenjuje negativno, skoraj prav toliko jih je do tega ukrepa indiferentnih, medtem ko za ostale starše skrbstveni organi niso mogli povedati, kakšen je njihov odziv.

— Šole in gospodarske organizacije so pokazale lep odnos do mladoletnikov pod strožjim nadzorstvom. V tem okraju je le en obrtnik odpustil mladoletnika z dela, ker je storil kaznivo dejanje. Učitelji v šolah pa posvečajo mladoletnikom pod strožjim nadzorstvom prav posebno pozornost.

— Skrbstveni organi so zaposlili slabo tretjino mladoletnikov pod strožjim nadzorstvom. Zaradi plačevanja po učinku se podjetja zelo branijo novih delavcev. Skoraj ena desetina mladoletnikov se ni hotela zaposliti. Manj kot 5% pa jih je zapustilo delovno mesto.⁸

— Skrbstveni organi imajo zelo slab pregled nad prostim časom svojih varovancev. Za približno eno petino so poročali, da v prostem času pomagajo doma, slaba desetina se jih v tem času uči, le ena dvajsetina se jih ukvarja s športom, za nekaj več kot eno desetino mladoletnikov pod strožjim nadzorstvom skrbstvenega organa pa vedo, da se potepajo.

— Čeprav so uslužbenci za določeno število mladoletnikov ugotovili, da je bil izrečeni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa uspešen, niso vložili predloga za ustavev izvrševanja odločbe o vzgojnem ukrepu, ker so to pozabili ali ker »niso imeli časa podati predloga«.

⁸ Strožje nadzorstvo skrbstvenega organa je bil neprimeren ukrep tako za tiste, ki se niso hoteli zaposliti, kot za tiste, ki so zapustili delo. Kaže, da bo treba za obojne predlagati spremembo vzgojnega ukrepa (čl. 79 KZ).

⁹ Ur. l. FLRJ 11/61.

O centrih za socialno delo govori tudi resolucija ljudske skupščine LRS o nalogah komune na področju socialnega varstva z dne 23. XI. 1961 (Ur. l. LRS 30/61).

¹⁰ Strožje nadzorstvo na Reki opravljajo predvsem prostovoljni socialni delavci. Center za varstvo otrok in mladine okrajnega odbora društva »Naša djeca« je povabil prosvetne, socialne in zdravstvene delavce, naj se prijavijo, če želijo prevzeti vodstvo strožjega nadzora. Tako se je

Po priporočilu odbora za socialno politiko in zdravstvo zveznega zbora in odbora za delo in socialno zavarovanje zbora proizvajalcev ljudske skupščine z dne 24. II. 1961 o ustanovitvi centrov za socialno delo kot samostojnih strokovnih služb socialnega varstva⁹ si morajo ti centri zlasti »prizadevati za rešitev tistih socialnih vprašanj, ki spadajo v delovno področje skrbstvenega organa v zvezi z uporabo kazenskega zakonika in zakona o kazenskem postopku.« Če smo za ljudske odbore ugotovili, da imajo le majhno število šolanih socialnih delavcev, potem moramo za obstoječe centre za socialno delo ugotoviti nasprotno, da so tam nameščeni predvsem socialni delavci z višjo šolo za socialne delavce. Za sedaj imamo v Sloveniji komaj pet centrov za socialno delo, in sicer v Celju, v Ljubljani (Center, Moste, Šiška) in v Mariboru (Center). Kako so se dosedanji centri v Sloveniji obnesli pri izvajanju strožjega nadzorstva, še ni mogoče presoditi, ker so šele začeli z delom. Nekaj več izkušenj ima le zavod za socialno delo občine Center v Mariboru. O tem zavodu vemo, da si prizadeva za čimboljše strožje nadzorstvo in da dela mesečno po štiri do pet ur z vsakim zaupanim mu mladoletnikom. Poleg tega je mladoletnik deležen tudi uslug različnih drugih strokovnjakov tega zavoda in s tem tudi sodobne skupinske obravnave.

Uslužbenci skrbstvenih organov si pri izvajanju strožjega nadzorstva pomagajo tudi s prostovoljnimi socialnimi delavci. Te pritegnejo zlasti, če je mladoletnikovo bivališče oddaljeno od sedeža skrbstvenega organa, to je od občinskega ljudskega odbora. Uslužbenici skrbstvenih organov večinoma pisмено zaprosijo krajevni urad pa tudi stanovanjsko skupnost, da jim imenuje osebo, ki bi bila voljna voditi strožje nadzorstvo. Ti prostovoljni socialni delavci so večinoma osebe, ki se že dalj časa ukvarjajo s socialnim delom, ljudski odborniki, člani občinskih svetov za socialno varstvo, učitelji, pa tudi delodajalci. Prostovoljni socialni delavci ne dobivajo za vodstvo strožjega nadzorstva nobene odškodnine.¹⁰

prijavilo 25 prosvetnih in 14 socialnih delavcev ter 9 patronažnih medicinskih sester. Povprečni delovni staž teh ljudi je znašal 11,3 let. Vsi ti prostovoljni socialni delavci so se udeležili posebnega seminarja, na katerem je bila v bistvenih črtah obdelana metodika socialnega dela, temeljne značilnosti družbeno neprilagojenega ponašanja in posamezne faze v razvoju osebnosti s težavami pri adaptaciji. Osebe, ki izvajajo strožje nadzorstvo, imenujejo na Reki, ne prav posrečeno, patronažerje. Vsak patronažer opravlja strožje nadzorstvo nad največ dvema mladoletnikoma. Heterogeni sestav patronažerjev omogoča, da je po opazovanju vsak mladoletnik dodeljen čisto določenemu patronažerju. Patronažer je dolžan delati z mladoletnikom 10 ur mesečno, sestaviti mesečno poročilo o mladolet-

Po sedanjih ugotovitvah uslužbenci skrbstvenih organov vzdržujejo zveze s svojimi pomočniki — prostovoljnimi socialnimi delavci — pri izvajanju strožjega nadzorstva. Kolikor imajo stike z njimi, so ti večinoma pismeni. Zaradi takšnega stanja uslužbenci skrbstvenih organov največkrat sploh ne vedo, kako njihovi pomočniki opravljajo strožje nadzorstvo.

Ko pregledujemo navedene ugotovitve o poteku strožjega nadzorstva skrbstvenega organa v Sloveniji, ne moremo biti zadovoljni z izvajanjem tega vzgojnega ukrepa. Na splošno lahko trdimo, da uslužbenci skrbstvenih organov, ki opravljajo strožje nadzorstvo, za to delo še niso dovolj usposobljeni. So primeri, da tajništva oziroma oddelki za notranje zadeve več vedo o mladoletniku kot skrbstveni organ, ki »izvaja« strožje nadzorstvo. To velja zlasti za primere, ko mladoletniki pod strožjim nadzorstvom skrbstvenega organa storijo kaznivo dejanje, torej v času, ko se to še celo ne bi smelo primeriti.

Vsekakor kaže, da smo socialnim delavcem, ki izvajajo ta vzgojni ukrep, nudili premalo pomoči. Šestdnevni seminar in tiskana predavanja seminarja niso mogla zajeti vse problematike izvrševanja strožjega nadzorstva in so socialne delavce lahko samo seznanila z novo obliko socialnega dela. Sedaj bo treba socialne delavce, ki se ukvarjajo z izvrševanjem strožjega nadzorstva, opozoriti na ugotovljene pomanjkljivosti njihovega dela, jim podati analizo teh pomanjkljivosti in jih še bolj podrobno seznaniti z njihovimi pravicami in zlasti dolžnostmi pri izvajanju tega sicer nadvse koristnega ukrepa.¹¹ Še posebej se bo treba z njimi pogovoriti o delu s prostovoljnimi socialnimi delavci, ki jim pomagajo pri opravljanju strožjega nadzorstva. Vzporedno s tem pa bo morala potekati tudi akcija za razbremenitev uslužbencev skrbstvenih organov, ki izvajajo strožje nadzorstvo.

V tistih občinah, kjer si uslužbenci skrbstvenih organov v večji meri pomagajo s prostovoljnimi socialnimi delavci, bo treba tudi te prostovoljne socialne delavce usposobiti za

niku in se udeležiti mesečne konzultacije. To konzultacijo vodi socialni delavec zavoda za socialno delo. Za vsakega mladoletnika pod strožjim nadzorstvom prejme patronažer mesečno 4000 din. V letu 1961 so občinski ljudski odbori na Reki izplačali za službo strožjega nadzorstva skrbstvenega organa 1188 500 din. Na Reki so skrbstveni organi že leta 1959 uporabljali ukrep strožjega nadzorstva. Leta 1961 so imeli 130 primerov; od tega so le v 15 primerih senati za mladoletnike izrekli strožje nadzorstvo skrbstvenega organa, v ostalih primerih je ta ukrep odredil skrbstveni organ izven kazenskega postopka. V 83 primerih ali 63 % vseh primerov je bil ukrep uspešen, v 23 primerih ali v 17 % ni bil uspešen, medtem ko je bilo ob koncu leta 1961 v teku še 24 ali 20 % primerov.

nove naloge socialnega dela. Pri izvajanju strožjega nadzorstva skrbstvenega organa je prostovoljni socialni delavec pomočnik pri vzgoji mladoletnika v družini. Za tako pomoč pa danes ne zadostuje le dobro srce, marveč terja ta pomoč tudi znanje.

Posebej je treba omeniti nadzorstvo sodnika za mladoletnike pri izvajanju strožjega nadzorstva skrbstvenega organa. Sodim, da bi skrbstveni organi imeli že danes veliko več vpogleda v izvrševanje strožjega nadzorstva, če bi sodniki za mladoletnike vztrajno in dosledno ob postavljenih rokih zahtevali poročila o opravljanju strožjega nadzorstva. Pri okrajnem sodišču v Ljubljani nadzoruje posebna socialna delavka kot uslužbenka sodišča vzgojne ukrepe, ki jih je izdal sodnik za mladoletnike tega sodišča. Dasi nimamo podrobnega vpogleda v delo te socialne delavke, je vendar znano, da se je njeno delovanje na sodišču zelo dobro obneslo in se je bistveno spremenila vsebina dela z delinkventno mladino.¹²

Položaj in naloge socialnega delavca pri izvrševanju strožjega nadzorstva

Izvrševanje strožjega nadzorstva je pri nas šele v povojih. Izkušenj je še premalo, saj se ta vzgojni ukrep pri nas uporablja šele nekaj več kot eno leto. Zato ni čudno, da se naši socialni delavci še lovijo, da iščejo, tipljejo in da se borijo za bistvo in obliko novega ukrepa.

Strožje nadzorstvo je vzgojni ukrep, ki daje mladoletnemu storilcu kaznivega dejanja priložnost, da se izkaže na prostosti. Oseba, ki opravlja strožje nadzorstvo, ima pomembne vzgojne naloge. Predvsem mora nuditi mladoletniku, njegovi ali rejniški družini svojo pomoč pri vzgoji. Poleg tega jih mora tudi nadzorovati. V izvrševanju prve funkcije socialni delavec kot prijatelj svetuje in pomaga tako mladoletniku kot njegovi ali tuji družini. Slednja funkcija pa je težišče strožjega nadzorstva.

¹¹ Po neki raziskavi, ki je bila izvedena v Bostonu (ZDA), se je ta vzgojni ukrep pokazal za neuspešnega pri mladoletnikih v 21 %, pri mladoletnicah pa le v 12 %; po drugi raziskavi, izvedeni v Cardiffu (Anglija), je bil pri mladoletnikih do 17. leta uspešen v 67 %, od 17. do 21. leta v 73 % in pri odraslih v 82 %; po neki tretji raziskavi, ki je bila izvedena v Franciji, je bil ta ukrep uspešen v 71 % primerov. Slednja raziskava je pokazala neuspešnost predvsem pri otrocih pod 14 leti, in sicer v 25 %. Iz tega se sklepa, da otroci niso zmožni pojmovati resnosti in pomena strožjega nadzorstva (Middendorff, Schnitzerling, Jung, Praktische Bewährungshilfe, Hermann Luchterhand Verlag 1958, str. 15, 16).

¹² Robek Marija, Šele na pol poti, Delo z dne 31. maja 1962.

Glede nadzorovanja je treba poudariti, da socialni delavec ni varnostni organ niti ne zavzema mesta zakonitega zastopnika, kot ga ima skrbnik. Socialni delavec sicer daje navodila, vendar so to samo nasveti. Le-te lahko tudi prekliče. Kljub temu neizpolnjevanje njegovih nalog lahko sproži tudi posledice, zlasti če je tako ravnanje izraz negativnega odklona v mladoletnikovem značaju.

Rekli smo, da je težišče dela socialnega delavca pri strožjem nadzorstvu v pomoči mladoletniku in njegovi lastni ali rejniški družini. To delovanje vtisne njegovemu delu poseben pečat. Zato je treba s stališča te pomoči zreti na oblikovanje in vsebino razmerij, ki se razvijajo pri izvrševanju strožjega nadzorstva, zlasti nadzorstva po skrbstvenem organu.

Pri dejavnosti socialnega delavca, ki opravlja strožje nadzorstvo skrbstvenega organa, razlikujemo štiri razmerja:

— razmerje med socialnim delavcem in mladoletnikom,

— razmerje med socialnim delavcem in sodnikom,

— razmerje med socialnim delavcem in drugimi osebami in

— razmerje med socialnim delavcem in nadrejenimi na njegovem službenem mestu.

a) Razmerje med socialnim delavcem in mladoletnikom

Delovanje socialnega delavca v okviru strožjega nadzorstva se dejansko pokaže in poteka v razmerju med socialnim delavcem in mladoletnikom. S pravilnim oblikovanjem in ureditvijo tega razmerja stoji in pade uspeh strožjega nadzorstva. To razmerje bomo najbolj plastično spoznali, če bomo najprej obravnavali dolžnosti in pravice socialnega delavca pri izvajanju tega vzgojnega ukrepa.

Socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, bo moral predvsem spoznati mladoletnikovo osebnost. Če je ne bo poznal, ne bo mogel nuditi učinkovite pomoči pri vzgoji. Zato bo moral prebrati ne samo sodno odločbo, ampak tudi sodni spis, zlasti če so v njem mnenja različnih izvedencev, ki so proučevali strukturo mladoletnikove osebnosti, pa tudi poročila šole ali drugih zavodov, v katerih je morda že bil mladoletnik. Večkrat bo zato tudi potreben razgovor s sodnikom, v šoli ali na učnem mestu.

Kakšno bo nadzorstvo mladoletnika, bo zelo odvisno od posameznega primera in od ugotovljene strukture osebnosti. Nadzorstvo bo torej moralo biti zelo individualizirano. Potekalo bo v različnih odtenkih od intenzivnega nadzorovanja mladoletnikovega življenja do občasnih razgovorov z mladoletnikom. Pri

intenzivnem nadzorstvu imamo v mislih predvsem različna preverjanja mladoletnikovega ponašanja ter njegovih trditev in pa nazadnje tudi pogostnejše razgovore z njim in člani njegove družine.

Socialni delavec je pri izvajanju tega vzgojnega ukrepa pod nadzorstvom sodnika za mladoletnike. Njemu je odgovoren in opravlja strožje nadzorstvo načeloma po njegovih navodilih (čl. 145 zakona o izvršitvi kazenskih sankcij — ZIKS). Za varovanje avtoritete socialnega delavca zadostuje, če ga sodnik podpira v njegovem delu in mu stoji ob strani.

Namen pomoči mladoletniku je obvarovati ga, da ne bi znova zašel na krivo pot in se znova znašel pred pravosodnimi organi. S svojo pomočjo socialni delavec v sodelovanju s starši oziroma skrbniki pospešuje vzgojo mladoletnika.

Ko je socialni delavec vzpostavil prve stike z mladoletnikom, tedaj je treba te stike vzdrževati in jih sproti poglobljati. Ti stiki so namreč podlaga za vzgojno vplivanje, brez katerega ni mogoča sprememba in poboljšanje mladoletnika. Le s pogostnimi stiki in medsebojnimi obiski bo dobil mladoletnik občutek, da nekdo zanj res skrbi. Marsikateri mladoletnik je prav to skrb pogrešal in je to bil tudi eden izmed vzrokov, da je zašel na kriva pota.

Vzgojno delo socialnega delavca z mladoletnikom je dolgotrajen proces. Mladoletnika je treba vzgojiti tako, »da bo zmožen sproščati in uporabljati svoja pozitivna hotenja, da bo začel zdravo presojsati lastno situacijo in odnose z okolico in da bo pripravljen prevzeti odgovornost za samostojen, zdrav izbor med raznim možnostmi, ki so mu na voljo. To oblikovalno delo opravlja socialni delavec v razgovorih z mladoletnikom. Navaja ga k razmišljanju o njegovem preteklem in sedanjem življenju, o pozitivnih in negativnih čustvenih odnosih, ki jih je imel in jih ima z raznimi ljudmi itd. S takimi pogovori skuša mladoletnika motivirati, da bo začel sam pravilno ocenjevati zunanje okoliščine, druge ljudi in svoje lastno ponašanje. Tako bo v bodoče sam sebe lažje kontroliral in svoje okolje bolje razumeval.«¹³

Da bi socialni delavec lahko ugotovil strukturo mladoletnikove osebnosti, da bi mu lahko nudil svojo pomoč in da bi ga lahko nadzoroval, ima pravico do vstopa povsod, kjer mu lahko dajejo podatke, pa tudi v hišo mladoletnika in njegove družine. Po 2. od-

¹³ Gaspari, Socialni delavec in njegove metode pri delu z mladoletnimi storilci kaznivih dejanj, Socialne službe v Sloveniji — Socialno delo v mladinskem sodstvu, Ljubljana 1961, str. 167.

stavku 139. čl. ZIKS morajo starši omogočiti skrbstvenemu organu izvrševanje ukrepa, ki ga je odredilo sodišče, zlasti če je sodišče določilo, naj skrbstveni organ nadzoruje in pomaga staršem pri izvajanju strožjega nadzorstva mladoletnika.

Socialni delavec ima pravico izvršiti sam poizvedbe o tem, kako živi mladoletnik. Te poizvedbe so omejene na krog oseb, ki se ukvarjajo z mladoletnikovo vzgojo, to se pravi, na starše, skrbnike ali na druge namestnike staršev, na šolo in osebe na delovnem mestu, pa tudi na tiste, ki se drugače ukvarjajo z mladoletnikovo poklicno izobrazbo. Po 2. odstavku 145. čl. ZIKS se uslužbenec skrbstvenega organa lahko pri izvrševanju svojih nalog obrne za sodelovanje in pomoč na državne organe in zavode ter na gospodarske in družbene organizacije.

Če je mladoletnik, ki je pod strožjim nadzorstvom, priprt, tedaj mora socialni delavec z njim občevati v priporu tako kot njegov zagovornik. Z njim lahko občuje ustno ali pismeno. Seveda pa sodnik za mladoletnike tako občevanje socialnega delavca z mladoletnikom lahko omeji, če bi to zahteval kazenski postopek.

Socialni delavec ima pri izvrševanju strožjega nadzorstva v odnosu do mladoletnika zelo široka pooblastila, ki jih mora znati pravilno izkoristiti v korist mladoletnikove vzgoje. To se zlasti tiče urejevanja mladoletnikovega prostega časa ali uporabe mladoletnikovega dohodka.

Ves čas izvajanja strožjega nadzorstva se mora socialni delavec zavedati, da nima opravka samo z mladoletnikom, ampak tudi z njegovimi starši ali njihovimi namestniki. Z njimi mora sodelovati oziroma jih vzbuditi k sodelovanju. Svoje delo si bo onemogočil, če bi si z neprimernim ravnanjem napravil starše za svoje sovražnike. Po čl. 141 ZIKS rešuje morebitne spore med starši oziroma skrbniki in uslužbenci skrbstvenega organa sodnik. Če sodnik za mladoletnike misli, da je to potrebno, sme zahtevati od skrbstvenega organa, naj določi drugega uslužbenca, ki bo gledal, ali starši oziroma skrbnik strože nadzorujejo mladoletnika. Sprememba osebe socialnega delavca pa naj se izvede le v skrajnem primeru, če konflikta s starši nikakor ni mogoče rešiti na drug primeren način.

Ko socialni delavec spozna mladoletnikovo osebnost, naj s svojimi nasveti pa tudi dejanji pomaga mladoletniku odstraniti tiste okoliščine, ki bi ga lahko znova speljale na krivo pot. Obenem pa mora v mladoletniku poiskati tista nagnjenja, ki dajejo upanje, da se bo v bodoče vedel neoporečno. Ta nagnjenja mora socialni delavec v njem krepiti.

Vsega tega seveda ni mogoče opraviti, če socialni delavec nima čimbolj popolne slike osebnosti in življenjskih razmer, v katerih živi zaupani mu mladoletnik. Takšno sliko pa mu bo izoblikovalo le dobro poznanje ljudi in zmožnost živeti se v človeka.

Pri vsem tem je nadvse pomembno, da si pridobi socialni delavec pri mladoletniku brezpogojno zaupanje. To zaupanje bo dosegel le, če bo v odnosu do mladoletnika vselej odkritosrčen. Poleg tega pa naj mladoletnik čuti poštenost prizadevanj socialnega delavca, ko mu le-ta nudi svojo pomoč in skrbi zanj. Ta naloga ni lahka, kajti osebnost je zapletena tvorba, ki jo je le težko dognati. Zato se je treba varovati občutka premoči. Socialni delavec naj obravnava mladoletnika z vso pozornostjo, ki jo terja človeško dostojanstvo in do katere ima pravico tudi tisti, ki se je pregrešil.

Socialni delavec se mora varovati, da ne bi zlorabil zaupanja tudi v primeru, če mu mladoletnik med potekom strožjega nadzorstva razkrije novo kaznivo dejanje. Kakor hitro torej opazi, da mu bo kaj takega zaupal, naj mu takoj pove, da bo pod določenimi pogoji dolžan povedati na pristojnem mestu to, kar mu bo zaupal. Če to opozorilo ni mogoče, mora socialni delavec mladoletniku odkrito povedati, da ne more molčati o tem, kar mu je razkril, pri tem pa naj ga vzpodbudi, da sam prijavi storjeno kaznivo dejanje. V težavnejših primerih naj se socialni delavec posvetuje s sodnikom in s svojim predstojnikom. Samo ob sebi se razume, da vse to ne velja za malenkostna kazniva dejanja, ki pomenijo neznatno družbeno nevarnost ali pa so majhnega pomena glede na posledice.

Pri pomoči mladoletniku, ki je težišče strožjega nadzorstva, pa ne gre prezreti funkcije nadzorstva. Socialni delavec, ki skrbi za mladoletnika, mu pomaga in ga hoče vzgojiti, se kaj lahko znajde v okoliščinah, da se bo v interesnem konfliktu identificiral z mladoletnikom. To je vsakdanji pojav zlasti pri starših. Socialni delavec so mora tega zavedati in mora zato kljub pomoči in skrbi vendarle ohraniti določeno razdaljo in objektivnost. To bo lahko dosegel, če se bo vedno zavedal svojega položaja, da je le pomočnik in istočasno podaljšana roka sodnika.

b) Razmerje med socialnim delavcem in sodnikom

Vsak socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, je načeloma pod nadzorstvom sodnika. Odgovoren je sodniku za mladoletnike in mora ravnati po njegovih navodilih (1. odstavek 145. čl. ZIKS). Zato je nujno, da sodnik in socialni delavec, ki opravlja strožje

nadzorstvo, tesno sodelujeta.¹⁴ Kljub temu pa ima socialni delavec daljnosežno samostojnost, ki mu dopušča vso prožnost pri delu. Sodnik se namreč ne more s svojimi navodili spuščati v podrobnosti. Sodnik za mladoletnike mora tudi vse storiti, da z nobenim svojim ukrepom ne izpodkoplje razmerja med socialnim delavcem in mladoletnikom.

Po 140. čl. ZIKS mora uslužbenec skrbstvenega organa, ki opravlja strožje nadzorstvo, od časa do časa poročati o uspehu vzgojnega ukrepa sodniku, in sicer v rokih, ki jih ta določi. Zakon izrecno določa, da velja to za vse tri vrste strožjega nadzorstva (143. in 146. čl. ZIKS). Najbolj primerno je, da sodnik za mladoletnike v začetku izvajanja strožjega nadzorstva odredi poročila v krajših časovnih razdobjih, kasneje pa so ta poročila lahko tudi redkejša. Poročila naj bodo vedno pismena, dasi so večkrat nujna krajša ustna sporočila ali medsebojna posvetovanja. Socialni delavec naj sporoča sodniku za mladoletnike tudi važnejše okoliščine in težave, na katere naleti ob izvrševanju strožjega nadzorstva. Zlasti je treba poročati o tistih okoliščinah, ki bi lahko imele za posledico spremembo izrečenega vzgojnega ukrepa. Uslužbenec skrbstvenega organa sme po 2. odstavku 140. čl. ZIKS tudi predlagati, naj se ustavi izvrševanje strožjega nadzorstva oziroma nadzorovanje tega ukrepa, če ga izvajajo starši ali druga družina. Poleg tega lahko tudi predlaga, naj se strožje nadzorstvo staršev ali skrbnika nadomesti s kakim drugim primernejšim vzgojnim ukrepom. Poročila socialnega delavca imajo še poseben pomen, če je treba spremeniti vzgojni ukrep strožjega nadzorstva v zavodski ukrep. Če bi se namreč mladoletnik ob taki spremembi vzgojnega ukrepa pritožil, so ob pretresu njegove pritožbe poročila socialnega delavca lahko prav pomembno gradivo.

Razmerje med socialnim delavcem in sodnikom danes zakonsko še ni podrobneje urejeno. Prikazani predpisi zakona o izvršitvi kazenskih sankcij imajo pomen splošnega zakona in je zato pričakovati, da bo to razmerje podrobneje uredil republiški zakon.

Ponekod sodnik postavi načrt strožjega nadzorstva, in sicer ga izda v obliki sodnega sklepa.¹⁵ Ta načrt zajema sledeče:

¹⁴ V diskusiji na posvetovanju, ki je bilo junija 1961 v Zagrebu, je prof. dr. Bogdan Zlatarić posebej poudaril: »Suci bi trebali znati pomenično osobu, koja vrši nadzor, bio to službenik starateljskog organa ili neki dobrovoljni radnik te održavati kontakt s tom osobom pomažući joj u vršenju njenog nadzora«. — Materijali savetovanja o problematici kriminaliteta maloljetnika, Državni sekretariat za pravosudnu upravu NR Hrvatske, Zagreb 1961, str. 25.

¹⁵ Middendorff, Schnitzerling, Jung, Praktische Bewährungshilfe, str. 95, 96.

- določa trajanje ukrepa;
- točno navaja ime in priimek ter naslov socialnega delavca, ki vodi strožje nadzorstvo;
- določa, da mladoletnik brez odobritve socialnega delavca ne sme menjati svojega prebivališča ali delovnega mesta;
- obvezuje mladoletnika, da se mora potruditi za urejeno delavno in nravstveno neoporečno življenje;
- nalaga mladoletniku dolžnost, da se drži navodil socialnega delavca in da na zahtevo socialnega delavca le-temu pove, kako uporablja prosti čas;
- terja od mladoletnika, da povrne oškodovancu, ki je v načrtu točno naveden, škodo;
- daje sodišču pravico, da poostri navodila ali podaljša dobo preizkušnje, če bi se mladoletnik ne ravnal po navodilih.

Seveda ima tak načrt lahko tudi še druga določila, kar je zelo odvisno od posameznega primera. Načrt izvajanja strožjega nadzorstva skrbstvenega organa ima namen kar najbolj individualizirati ukrep in ga tako približati strukturi mladoletnikove osebnosti ter potrebam njegovega nadaljnjega razvoja. To pa je mogoče le, če vsebuje spis dovolj gradiva, kot na primer izčrpna poročila skrbstvenega organa in mnenja izvedencev zdravnikov in psihologov.

Dobro sodelovanje med sodnikom in socialnim delavcem zahteva predvsem, da se oba poznata in spoznata. V posameznem primeru strožjega nadzorstva si morata biti tudi edina v osnovnih ukrepih in pogledih. To bosta dosegla v medsebojnih razgovorih, za kar si morata oba vzeti dovolj časa. Zelo pomembno je, da socialni delavec izve, kakšno sliko si je ustvaril sodnik o mladoletnikovi osebnosti. To pa je mogoče ugotoviti le v osebni razgovoru. Razlogi sodne odločbe vsebujejo glede tega le fragmentarne ugotovitve. Zelo pogosto iz vzgojnih razlogov ni mogoče v sodni odločbi navesti vsega, kar je bilo sicer ugotovljeno v kazenskem postopku zoper mladoletnika.

Ni napačna praksa, ki so jo uvedli na Reki, da namreč sodnik povabi socialnega delavca, ki naj bi vodil strožje nadzorstvo, že na obravnavo, če predlaga skrbstveni organ v svojem poročilu, naj bi se mladoletniku izrekel vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa. Tako lahko socialni delavec že na obravnavi spozna nekatere komponente mladoletnikove osebnosti in njegove življenjske razmere, kar mu olajša kasnejše delo z njim.

Poročila sodniku naj socialni delavec sestavi tako, da v njih ne ponavlja znanih stvari. Omeji naj jih le na nadaljnji razvoj mladoletnika in naveže na prejšnja poročila. V njih naj ne izraža domnev, ki niso osnovane na

konkretnih dejstvih. Poročila tudi ne smejo vsebovati prehitrih reakcij, izrazov vzkipehli čustev ali navala jeze. Če se pri mladoletniku pripeti kaj neprimernega, tedaj je treba ugotoviti, ali gre za enkratni spodrsrljaj, ali za prve znake nepravilnega razvoja. Varovati se je treba prenagljenih sodb in menj. Avtoriteta socialnega delavca je gotovo omajana, če je prisiljen preklicati svoje mnenje. Včasih bo primerno, da se bo socialni delavec poprej ustno posvetoval o določenih stvareh s sodnikom, preden bo napisal poročilo.

Če sta sodnik in socialni delavec različnega mnenja, tedaj tega mladoletnik ne sme občutiti in o tem ne sme ničesar izvedeti. V njegovih očeh morata biti sodnik in socialni delavec vedno enotna, sicer bi lahko vzgojni ukrep postal zelo dvomljiv. Socialni delavec pa se mora zavedati, da bo ob različnosti mnenj imelo sodnikovo mnenje prednost. Socialni delavec nima možnosti, da bi predložil svoj spor s sodnikom neki višji instanci. Tudi ne sme uveljaviti svojega stališča, ki je različno od sodnikovega, preko staršev. To bi pomenilo nedopustno in zavržno početje. Če bi pa sodnik s svojim stališčem kršil svojo uradno dolžnost, tedaj socialni delavec lahko na to opozori z nadzorstveno pritožbo. Možna pa je tudi obratna pot, če bi sodnik kaj takega opazil v delovanju socialnega delavca. To pa so le skrajna sredstva, ker si ob njihovi uporabi le težko predstavljamo nadaljnje medsebojno sodelovanje. Sodelovanje sodnika in socialnega delavca pa je drugi bistveni činitelj, od katerega je odvisen uspeh ali neuspeh vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva skrbstvenega organa, pa tudi preverjanje drugih dveh oblik strožjega nadzorstva.

c) Razmerje med socialnim delavcem in drugimi osebami

To razmerje smo že omenili, ko smo govorili o pravicah in dolžnostih socialnega delavca. Socialni delavec potrebuje zveze z raznimi posamezniki, z državnimi organi, zavodi, gospodarskimi in družbenimi organizacijami, če naj z uspehom izvršuje svojo vzgojno nalogo. Posamezne osebe, s katerimi pride v stik, so predvsem člani mladoletnikove družine, njegov delodajalec ali predstojnik v gospodarski organizaciji in oškodovanec.

Stopnja in namen sodelovanja z naštetimi posamezniki, organi, zavodi ter organizacijami sta zelo različna. Oboje se bo ravnalo po posebnostih posameznega primera.

Določitev socialnega delavca za izvajanje strožjega nadzorstva ne odvezuje staršev in drugih družinskih članov njihovih obveznosti in zlasti ne odgovornosti do mladoletnika. Te osebe dobijo z določitvijo socialnega delavca

le dodatno pomoč, ki jim stoji ob strani predvsem z nasvetom. Zaradi tega socialni delavec ne sme dovoliti, da bi mu te osebe vsilile vlogo, ki je po zakonu nima.

Socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, ali pa ga preverja, ko ga opravljajo starši, skrbnik ali druga družina, se mora zavedati tudi, da nima pravice zastopati mladoletnika pri članih njegove družine. Njegov položaj mu za to ne daje nobene legitimacije. Če sodi, da bi bilo primerno opraviti kakšen posel za mladoletnika, tedaj naj si preskrbi izrecno pooblastilo od njega ali od njegovega zakonitega zastopnika (roditelja ali skrbnika). Toda taka zastopanja naj bodo kar se le da izjemna.

Socialni delavec se mora truditi, da si pridobi tudi zaupanje članov mladoletnikove družine. Če je mladoletnik postavljen pod strožje nadzorstvo skrbstvenega organa, bo včasih socialni delavec naletel na odpor pri starših. Ker pomeni ta vzgojni ukrep poseg socialnega delavca v otrokovo vzgojo, bo tak poseg lahko prizadel starše. V takih primerih si bo moral socialni delavec prav posebno prizadevati, da si bo pridobil zaupanje mladoletnikovih staršev. Zaupanje vanj bo starše po eni strani pripeljalo do spoznanja, da želi socialni delavec njihovemu otroku pa tudi njim pomagati, po drugi strani pa bo vzbudilo v njih tudi pripravljenost sodelovati s socialnim delavcem. Uspeh njihovega vzgojnega dela bo vsekakor večji, če mu bo uspelo, da bo pripravil člane mladoletnikove družine k sodelovanju. Zato naj socialni delavec čimprej stopi v stik z mladoletnikovo družino, najbolje neposredno po obravnavi ali seji senata. Če gre za mladoletnika, ki bo odpuščen iz zapore ali pripora, potem je treba te stike vzpostaviti pred njegovim prihodom domov. Prve stike z družino naj bi socialni delavec navezal po možnosti v odsotnosti mladoletnika. Njegova navzočnost bi lahko zavrla starše, da bi le s težavo prišli na dan s podrobnostmi iz mladoletnikovega življenja, ki pa bi bile lahko izrednega pomena za delo socialnega delavca. Ali bo socialni delavec opravil prvi razgovor s starši ali drugimi člani mladoletnikove družine v pisarni ali na domu družine, je odvisno od okoliščin v posameznem primeru.

Če bi starši ne dovolili socialnemu delavcu vstopa v njihovo hišo, tedaj ne kaže, da bi ga socialni delavec izsilil. V takih primerih naj se skuša domačim približati s smotnim in ne prenaglim ravnanjem.

Socialni delavec bo s svojim načrtom o ukrepih, ki so potrebni glede mladoletnikovega zdravja, šolanja ali poklicne izobrazbe, ureditve prostega časa, odtegnitve slabi družbi in podobnega, seznanil starše in mladoletnika.

Obenem pa jim bo tudi »naložil, da ga morajo sami ali pa z njegovo pomočjo uresničiti. Ne bi bilo koristno, če bi jih podpiral v njihovem oportunizmu in skušal večino stvari urediti sam. S tem bi preprečil, da bi spoznali težave, s katerimi je povezano reševanje njihovega problema. Povsem razumljivo je, da si bo socialni delavec moral napraviti tudi načrt, kako bo nadzoroval izvajanje posameznih ukrepov.«¹³

V razmerju do oškodovanca naj socialni delavec jasno določi svoj položaj. Na mladoletnika je dolžan vplivati, da poravna s kaznivim dejanjem storjeno škodo, vendar pa ni pooblaščen, dajati take izjave, ki bi mladoletnika kakorkoli obvezovale. Socialni delavec torej ne more zastopati mladoletnika pred oškodovancem. Tudi ni prav, če bi se dal pooblastiti, da bo opravljal določene posle za mladoletnika, to je v njegovem imenu. Te pravice pristajajo staršem in drugim zakonitim zastopnikom, s katerimi se socialni delavec sicer lahko porazgovori in posvetuje. Seveda lahko socialni delavec razpravlja z oškodovancem o višini odškodnine, o načinu odplačila dolga in podobnem. O tem si z njim ali njegovim zastopnikom tudi lahko dopisuje. Pri vsem tem pa mora oškodovancu pojasniti, da lahko daje obvezne izjave le mladoletnik ali njegov zakoniti zastopnik. Socialni delavec tudi ni upravičen, da sprejema obvezne izjave. Zato ga oškodovanec ne more opominjati ali mu sicer dajati kakršne koli izjave, ki bi naj bile obvezne. Če bi socialni delavec prejel pisma takšne vsebine, jih je dolžan brez odlaganja izročiti mladoletniku, njegovemu zakonitemu zastopniku ali pa vrniti pošiljatelju.

Popolnoma drugačne narave je razmerje socialnega delavca do mladoletnikovega delovnega mesta, pa najsi gre za delodajalca ali gospodarsko organizacijo. Tu gre predvsem za vprašanje, ali naj socialni delavec na delovnem mestu pove, da je mladoletnik storil kaznivo dejanje. Praksa je pokazala, da je popolna odkritost, za katero pa mora vedeti tudi mladoletnik, najboljša pot, po kateri se mladoletnik zopet lahko vključi v delovni proces. Nekateri posamezniki imajo razumevanje za mladoletnikov položaj, zlasti če so bili sami nekoč v podobnih težavah. Pri vsem tem pa je vendar treba storiti vse, da za mladoletnikov položaj ne izve vse podjetje in prav tako tudi ne, da se socialni delavec zanima zanj. Tako bi se lahko vzbudila škodljiva radovednost, ki bi bila za mladoletnika tako mučna, da bi zavoljo tega ne hotel več ostati na delovnem mestu. Zato naj socialni delavec svoje obiske v podjetju tako uredi, da nihče, ki ni udeležen pri neposredni skrbi za mladoletnika v podjetju, ne izve za vzrok in namen njegovega obiska in zanimanja za mla-

doletnika. Tudi tu velja vse, kar smo povedali o zastopanju mladoletnika po socialnem delavcu.

Kar se tiče stikov socialnega delavca z državnimi organi, zavodi in družbenimi organizacijami, je treba, da socialni delavec dobro pozna njihove naloge, da si je na jasnem zlasti o tem, ali sploh obstajajo možnosti, da mu določeni državni organ, zavod ali organizacija lahko v čemu pomaga pri skrbi za mladoletnika. Vse to lahko izve po stikih z vodilnim osebjem državnih organov, zavodov ali organizacij. Pri navezovanju teh stikov bo moral socialnemu delavcu večkrat pomagati njegov prestojnik.

d) Razmerje med socialnim delavcem in nadrejenim na njegovem službenem mestu

To razmerje omenjam le zaradi popolnosti, ne da bi se spuščal v prikaz določb zakona o javnih uslužbencih, ki ga urejajo. Znano je tudi, da je socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, bodisi uslužbenec ljudskega odbora ali pa centra ali zavoda za socialno delo. Zato je to razmerje razen v zakonu o javnih uslužbencih urejeno tudi v statutih ljudskih odborov, pravilih in pravilnikih centra oziroma zavoda za socialno delo. Kolikor ta pravila še ne obstajajo, je pričakovati, da bodo sprejeta v najkrajšem času, saj to terjajo tudi najnovejša določila o delitvi osebnih dohodkov.

Pri tem razmerju pa je treba poudariti nujno potrebo nadzorovanja socialnih delavcev, ki se ukvarjajo s strožjim nadzorstvom. To velja tako za poklicne kot prostovoljne socialne delavce, ker so oboji potrebni nenehnega pouka in nadaljnega izobraževanja. V tem pogledu se lahko veliko doseže s skupinskim delom, za katerega morajo poskrbeti socialnim delavcem nadrejeni uslužbenci na njihovem službenem mestu. Skupinsko delo naj bi imelo trojni namen. Socialni delavci, ki se ukvarjajo z izvajanjem strožjega nadzorstva, naj bi na skupnih sestankih:

- tovariško izmenjali svoje izkušnje;
- dajali informacije o pravilnem ravnanju pri reševanju težavnejših primerov;
- proučevali posamezne probleme tistih področij, ki so pomembna za njihovo delo (tu gre za različna področja psihologije, zdravstva, socialnega varstva, pedagogike, sociologije, prava itd.).

Taki sestanki bi bili v naših mestih in industrijskih centrih potrebni v točno določenih rednih časovnih razdobjih. Če bi to zamisel lahko uresničili, bi našo službo strožjega nadzorstva lahko hitreje dvignili na višjo stopnjo. Poleg tega pa naj bi tako skupinsko delo tudi pospeševalo stike z državnimi organi,

zavodi, organizacijami in tudi z drugimi krogi, katerih sodelovanje je pri izvajanju strožjega nadzorstva tako velikega pomena. Od časa do časa pa bo zelo priporočljivo, da si bo taka delovna skupina poklicnih in prostovoljnih socialnih delavcev pod strokovnim vodstvom sistematično ogledala posamezne vzgojne zavode in druge institucije, s katerimi ima opravka pri svojem vsakdanjem delu.

e) Prostovoljni socialni delavci pri izvajanju strožjega nadzorstva

Pomanjkanje poklicnih socialnih delavcev narekuje, da bomo morali k izvajanju strožjega nadzorstva pritegniti tudi prostovoljne socialne delavce. To predvideva tudi 2. odstavek 144. člena ZIKS, ki pravi, da lahko ta vzgojni ukrep izvršujejo tudi učitelji, vzgojitelji in drugi, ki imajo izkušnje z vzgojo mladoletnikov. Seveda bo treba to delo honorirati, če naj bo opravljeno tako, kot je treba. Vsak honorar bo še vedno manjši, kot pa so oskrbni stroški v vzgojnem zavodu.

Za prostovoljne socialne delavce veljajo načeloma iste dolžnosti in pravice, kot smo jih navedli za poklicne socialne delavce, ki izvajajo strožje nadzorstvo. Tudi oni morajo spoznati mladoletnikovo osebnost. Po eni strani morajo mladoletnika nadzorovati, po drugi strani pa morajo z vsemi razpoložljivimi sredstvi pomagati njegovi vzgoji, in to v tesnem sodelovanju z njegovimi starši oziroma zakonitimi zastopniki. Zato imajo tudi oni pravico do stika z mladoletnikom in njegovo družino, pa tudi do stika z drugimi osebami, državnimi organi, zavodi, gospodarskimi in družbenimi organizacijami, ki lahko pomagajo pri njihovem delu.

Pri tem je treba opozoriti, da je prostovoljni socialni delavec lahko le pomočnik poklicnega socialnega delavca pri izvajanju strožjega nadzorstva. Prostovoljni socialni delavec bo zlasti dobrodošel, če stanuje mladoletnik v kraju, ki je oddaljen od sedeža poklicnega socialnega delavca. V takih primerih poklicni socialni delavec le težko trajno osebno nadzoruje mladoletnika.

Sodnik mora vedeti, kdo opravlja nadzorstvo nad mladoletnikom in kdo pri tem pomaga poklicnemu socialnemu delavcu. Praviloma bi poklicni socialni delavec smel pritegniti k svojemu delu prostovoljnega socialnega delavca le z vednostjo sodnika. Tudi naj sodnik spozna prostovoljnega sodelavca. To poznanstvo naj posreduje poklicni socialni delavec, ki pa mora sam imeti čimveč osebnih in nikakor ne samo pisanih stikov s prostovoljnim socialnim delavcem. Prosto-

voljni socialni delavec mora o svojem delu poročati poklicnemu socialnemu delavcu. Poleg tega pa se mora z njim posvetovati tudi o vseh težjih problemih, ki nastajajo ob izvajanju strožjega nadzorstva.

Če si socialni delavec pri izvajanju strožjega nadzorstva pomaga s prostovoljnim socialnim delavcem, tedaj mora ta vedno dati svojo poprejšnjo privolitev za opravljanje tega posla. Strožje nadzorstvo je namreč dolžan opravljati le poklicni socialni delavec, prostovoljnega pa k temu delu ni mogoče siliti. S prostovoljnim socialnim delavcem, ki je izrazil pripravljenost prevzeti nadzorstvo nad mladoletnikom, mora skrbstveni organ skleniti pogodbo. Tako bo prostovoljni socialni delavec prevzel pri izvajanju strožjega nadzorstva določene obveznosti, ki bodo le krepile njegovo zavest odgovornosti pri opravljanju te naloge.

Tudi do sodnika ima prostovoljni socialni delavec iste pravice in dolžnosti kot poklicni. Te pravice in dolžnosti obstajajo predvsem v občasnem poročanju in v obveščanju o okoliščinah, ki bi lahko imele za posledico spremembo odrejenega vzgojnega ukrepa.

Ne da bi dalje ponavljali, naj tu le opozorimo, da tudi prostovoljni socialni delavec vstopa v podobna razmerja kot poklicni socialni delavec, le da je treba sem šteti še razmerje med njima samima. To razmerje je takšno, da mora poklicni socialni delavec nadzorovati prostovoljnega in mu pomagati pri delu. Pri tej pomoči pa lahko odigra prav posebno vlogo skupinsko delo socialnih delavcev, ki izvajajo strožje nadzorstvo. Če bi prostovoljne delavce za njihovo delo honorirali, bi tudi obveznost obiska in navzočnosti pri sestankih socialnih delavcev, ki opravljajo strožje nadzorstvo v občini, lahko vnesli v njihove redne dolžnosti, kot je to že urejeno na Reki in se zelo dobro obnese.

Honoriranje prostovoljnih socialnih delavcev, ki izvajajo strožje nadzorstvo, je nujen pogoj, da lahko terjamo od njih vse tisto, kar je potrebno za dobro opravljanje strožjega nadzorstva nad mladoletnimi storilci kaznivih dejanj. Zelo redki so ljudje, ki bi iz posebnega entuziazma opravljali težke naloge, ki so združene z izvajanjem strožjega nadzorstva. Seveda pa tudi honoriranje prostovoljnih socialnih delavcev ne bo rešilo kadrovskega problema pri izvajanju strožjega nadzorstva, marveč bo treba posvetiti prav posebno pozornost izboru prostovoljnih socialnih delavcev, ki naj bi izvajali ta ukrep. Kajti opravljanje strožjega nadzorstva ni mogoče zaupati vsaki osebi, temveč samo taki, ki ima za to prav posebne kvalitete.

The Execution of Supervised Liberty

by dr. Bronislav Skaberne

The educative measure of supervised liberty has been introduced in the Yugoslav penal legislation by the amendment to the Penal Code that came into force on January 1, 1960. This measure can be executed by parents or tutor, a foster family, or by welfare organ. The juvenile courts can make use of it if a juvenile »needs permanent educative or corrective measures without being completely eliminated from his environment« (art. 70, par. 3 Penal Code). The Yugoslav Penal Code considers the supervised liberty as a measure that can not be connected with punishment. The following table shows how often the juvenile courts in Slovenia used this measure in the years 1960 and 1961.

Supervised liberty executed by	1960		1961	
	N	%*	N	%*
parents or tutor	60	15,0	75	15,5
foster family	3	0,7	2	0,4
welfare organ	89	22,2	189	38,9

* The percentages relate to the number of all educative measures pronounced by the courts, that is: 400 in 1960 and 486 in 1961.

The courts can choose among seven educative measures for juveniles. The supervised liberty was the third as to the frequency.

A brief survey of decisions pronounced by the juvenile courts proves that this measure is used too uniformly and that the courts do not try to individualise it by giving instructions concerning juvenile's education and further development to parents or tutor. Besides this, the court files do not provide enough material for such advises.

The welfare service organs that should supervise the execution of supervised liberty of parents or tutor are not yet able to do it.

The supervised liberty of foster family is rarely used in Slovenia: it occupies the last but one place among all educative measures pronounced by the courts in the years 1960 and 1961. We can presume that today, when there are more and more families where both parents are employed, there will be still less possibilities to find families ready to take care of somebody other's child that is even delinquent. This even more as some families leave their own children in other people's care while both parents work. Many of families are also aware of difficulties

and responsibilities they take over by accepting a juvenile delinquent, and therefore hesitate to take over such a burden. The existing shortage in lodgings, especially in towns and industrial centres, is the next impediment that makes this educative measure unsuccessful.

The supervised liberty of welfare organ is the most frequently used educative measure for juvenile delinquents in Slovenia. It was applied only experimentally and *praeter legem* in 1960 as a special statute fixed its entering into operation on January 1, 1961 (Official Journal of People's Republic of Slovenia, n° 39/60 from Dec, 29, 1960.). Therefore, it is easy to understand that it was applied in 1961 in 104 cases more than in 1960.

The author pleads for a more detailed regulation of conditions in which this measure can be applied. He emphasizes especially that the court should fix a plan of supervised liberty as this is the case in some other countries.

The supervised liberty of welfare organs is in Slovenia and in whole Yugoslavia carried out by their officers, by social workers of centres for social work, and by voluntary social workers. The overcharging of social workers by other duties is the principal reason for which the supervised liberty is not executed in an appropriate way. On the other hand, all the supervisors are not qualified enough for this work which contributes to the fact that this measure does not reach the same success as in some other countries. Therefore, social workers executing this measure should be discharged of all other duties. Besides this, special attention should be paid to the qualification of professional and voluntary social workers who are in charge of supervising.

In the last chapter, the author treats the activities of social worker executing the supervised liberty and analyses the relationship between him and the juvenile; between him and other persons; and, finally, between him and his superiors. The author concludes this chapter by describing the cooperation of professional social worker or of a centre for social work with voluntary social workers. The number of the former being too small it will be necessary to make use of the latter for a certain time. The author emphasizes especially that special attention should be paid to the personality of the voluntary social worker to whom the welfare organ has entrusted the execution of supervised liberty.